

Colofon

Internationale Neerlandistiek is het wetenschappelijk tijdschrift van de Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (IVN) dat tot en met 2007 (jaargang 45) de naam *Neerlandica Extra Muros* droeg.

Jaargang 58, 1, maart 2020

Het tijdschrift bevordert de dialoog tussen alle wetenschappers die werkzaam zijn op het gebied van de internationale neerlandistiek. De focus ligt daarbij op taalkunde en letterkunde in een brede zin. *Internationale Neerlandistiek* is een peer reviewed wetenschappelijk tijdschrift. Artikelen worden beoordeeld door twee of meer (anonieme) beoordelaars uit de redactie en/of uit een groep van externe adviseurs. Op basis van de evaluaties besluit de redactie een ingediend artikel ofwel af te wijzen, ofwel te accepteren voor publicatie onder de voorwaarde dat eventuele opmerkingen en suggesties van de beoordelaars worden verwerkt.

Een register van de jaargangen 1 tot en met 40 is te raadplegen via ivn.nu.

Met ingang van 2010 is *Internationale Neerlandistiek* eveneens als open access journal verschenen, zie: www.internationaleneerlandistiek.nl.

Enkele jaargangen van *Internationale Neerlandistiek* en *Neerlandica Extra Muros* zijn beschikbaar op ivn.nu. Leden van IVN kunnen een wachtwoord aanvragen voor toegang tot dit niet publiek toegankelijke deel van de site.

Hoofredacteur

Prof. dr. Lut Missinne, Westfälische Wilhelms-Universität Münster
lut.missinne@uni-muenster.de

Redactie

Prof. dr. Lut Missinne, Westfälische Wilhelms-Universität Münster (hoofredacteur); Prof. dr. Nerina Bosman, Universiteit van Pretoria; Dr. Petra Boudewijn, Carl von Ossietzky Universität Oldenburg; Dr. Roberto Dagnino, Université de Strasbourg; Dr. Christopher Joby, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; Dr. Ted Laros, Open Universiteit; Thomas Pierrart, MA, Katholieke Universiteit Leuven; Dr. Gerdi Quist, University College London; Dr. Laurent Rasier, Université Liège; Prof. dr. Nicoline van der Sijs, Radboud Universiteit Nijmegen; Meertens Instituut; Dr. Ulrike Vogl, Universiteit Gent

Recensieredactie

Dr. Petra Boudewijn, Carl von Ossietzky Universität Oldenburg; dr. Ulrike Vogl, Universiteit Gent

Redactieraad

Prof. dr. Wannie Carstens, Potchefstroom, Noordwes-Universiteit, vertegenwoordiger van Zuid-Afrika; Prof. dr. Judit Gera, Budapest, vertegenwoordiger van Centraal-Europa; Dr. Annika Johansson, Stockholm, vertegenwoordiger van Noord-Europa; Natalia Karpenko MA, Kiev, vertegenwoordiger van Oost-Europa; Drs. Hilde Neus-van der Putten, Paramaribo, vertegenwoordiger van het Caribisch gebied; Dr. Marco Prandoni, Bologna, vertegenwoordiger van het Middellandse Zeegebied; Dr. Sugeng Riyanto MA, Jakarta, vertegenwoordiger van Azië; Prof. dr. Jolanda Vanderwal Taylor, Wisconsin, vertegenwoordiger van Canada en de VS; Prof. dr. Andries Visagie, Stellenbosch, vertegenwoordiger van Zuid-Afrika

Redactiesecretariaat

Sjors van Ooij, MA
Internationale Vereniging voor Neerlandistiek
Rijksuniversiteit Groningen
Oude Kijk in 't Jatstraat 26 / kamer 13.12.0410
Postbus 716
9700 AS Groningen
E-mail: in@ivn.nu

Uitgever

Amsterdam University Press
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
E-mail: info@aup.nl
www.aup.nl

Abonnementsprijzen 2020

Papier

Instituten	€ 189,22
Particulieren	€ 103,16
Studenten	€ 53,86

Eén papieren nummer: € 29,95 (incl. BTW).

Prijzen zijn exclusief verzendkosten (buitenland).

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met abonnementen@aup.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van het laatste nieuws en van interessante nieuwe artikelen en boeken op het gebied van taal- en letterkunde? Schrijf u dan nu in op de nieuwsbrief van AUP, via www.aup.nl.

Ontwerp omslag: Coördesign, Leiden
Lay-out binnenwerk: Newgen/Konvertus
ISSN: 1876-9071 (print)
ISSN: 2214-5729 (online)

Van de Lage Landen naar Italië

De rollen van vertalers in de selectie, receptie en sturing van het beeldvormingsproces van Nederlandstalige fictie vertaald in het Italiaans

Paola Gentile

IN 58 (1): 23–42

DOI: 10.5117/IN2020.1.003.GENT

Abstract

This chapter seeks to analyse the role literary translators play in the selection, reception and image-building processes of Dutch-language translated literature into Italian. Drawing on interviews carried out with nine Italian literary translators, this study will try to shed some light not only on the important role translators play in the genesis of a translation – which is why they could be considered cultural mediators – but also on the interconnections between the selection, reception and image-building processes of translated literature. By choosing the books to translate, writing reviews and organising events, among others, translators also help construct – together with other *stakeholders* involved in these phases – cultural images of the Low Countries in Italy.

Keywords: translator, selection, reception, imagology, Dutch-language literature

1 Inleiding

Deze bijdrage richt zich op de rol die literaire vertalers spelen bij de selectie van te vertalen fictie, bij de receptie van de vertaalde werken en de bijhorende beeldvormingsprocessen, met het accent zuiver op twee perifere gebieden van het literaire polysysteem (Even-Zohar, 1990; Heilbron & Sapiro, 2007): de Lage Landen en Italië. Er wordt hier van uitgegaan dat vertaalde boeken bepaalde culturele filters hebben doorlopen vooraleer ze worden verkocht. Daarom zal er niet alleen gefocust worden op de manier

waarop romans worden verkocht en ontvangen in de doelcultuur, maar ook op de omstandigheden waarin die romans zijn geselecteerd en de vertalingen ontvangen in het andere taalgebied (Sapiro, 2016). In hun studie over 'Fiction from the periphery' benadrukken Van Es en Heilbron dat in de verspreiding van literatuur uit de Lage Landen, 'the various actors engaged in the translation process – editors, literary specialists/critics, agents and translators – play an important role in consecrating foreign, peripheral literature within their domestic literary field' (Van Es & Heilbron, 2015, p. 310).

Recent onderzoek (Missinne & Grave, 2018) heeft aangetoond dat er grote belangstelling is voor het selectie- en productieproces van literaire vertalingen uit het Nederlands. De inleiding van de bundel *Tussen twee stoelen, tussen twee vuren. Nederlandse literatuur op weg naar de buitenlandse lezer* (2018) is gewijd aan onder andere de belangrijke rol die vertalers spelen in alle vertaalprocessen:

Vertalingen zijn zelden het resultaat van een transferbeweging tussen twee gelijk geplaatste cultuur- en taalgebieden, maar fungeren binnen een sterk gehiërarchiseerd cultureel universum, dat de verhoudingen tussen talen én de posities van hun literaturen betreft. Dit universum wordt gekenmerkt door een dubbele hiërarchie, zowel een linguïstische als een nationaal-culturele (Casanova, 2002). Niemand merkt deze machtsverhoudingen sterker dan de vertalers zelf. Dit kan leiden tot een gevoel van hybriditeit – zich tussen twee vuren weten – omdat de vertaler als geen ander de wensen en de normen van de doelcultuur kent, maar evenzeer beseft dat aanpassingen en toegevingen het origineel kunnen vervormen. (idem, p. 5)

Ook in het geval van transfer van de Lage Landen naar Italië nemen vertalers verschillende rollen aan die het traject van de roman mede bepalen. Hun diepgaande kennis van de Nederlandse taal en cultuur geeft vertalers aanzienlijke macht, wat hen in staat stelt om belangrijke beslissingen te nemen. Om inzicht te verkrijgen in alle passages die zich 'achter de schermen' van een vertaald boek ontplooiën, zal in deze bijdrage verslag worden uitbracht over de resultaten van interviews met Italiaanse literaire vertalers uit het Nederlands. De focus van dit artikel ligt voornamelijk op de vertalers, maar hun relaties met de andere actoren die actief zijn in de transnationale circulatie van literatuur (Italiaanse uitgevers en de Nederlandse en Vlaamse Letterenfonds) zullen eveneens worden besproken. Daarom is dit artikel deels ook gebaseerd op interviews met drie Italiaanse uitgevers en met twee medewerkers van de Nederlandse en twee van het Vlaams Fonds voor de Letteren (dat sinds kort 'Literatuur Vlaanderen' heet).

2 De selectie, receptie en sturing van het beeldvormingsproces van de Lage Landen in Italië

In de bundel *Literary Translation and Cultural Mediators in 'Peripheral' Cultures. Customs Officers or Smugglers?* wijzen Roig-Sanz en Meylaerts erop dat vertaalstudies zich tot nu toe voornamelijk hebben gericht op tekstuele aspecten, maar zelden de sociale, politieke en economische factoren hebben onderzocht die de verspreiding van literatuur kunnen beïnvloeden, met name 'the specific factors involved in the selection and reception of globally disseminated literatures' (Roig-Sanz & Meylaerts, 2018, p. 18). Zij wijzen op het fundamentele belang van de meervoudige bemiddelingsrol van de vertalers om nieuwe literaturen en nieuwe schrijvers in een ander land bekend te maken. Om een beeld te krijgen van wat vertalers doen wanneer ze als een brug tussen periferieën fungeren, 'one needs to understand their other roles (writer, editor, publisher, art dealer, critic, librarian, literary scholar e.g.) as well' (idem, p. 10).

De Italiaanse literaire vertalers die werden geïnterviewd kunnen als culturele bemiddelaars worden beschouwd omdat hun *agency* zichtbaar is in alle processen die leiden tot de publicatie van een roman door een Nederlandstalige schrijver in Italië: van de selectie van de te vertalen romans tot promotie, en van de creatie tot de verspreiding van culturele beelden.

De imagologische invalshoek is een gekende benadering in de analyse van culturele beelden van een volk of een land via vertalingen. Er is onderzoek verricht naar de manier waarop culturele bemiddelaars nationale identiteiten hebben gevormd (Meylaerts & Gonne, 2014), maar ook naar verbanden tussen selectie, receptie en beeldvorming via literaire vertalingen, zoals in de receptie van Hugo Claus in het Frans:

Die referenties aan de Vlaamse literatuur door middel van verwijzingen naar de internationaal vermaarde Vlaamse beeldende kunst zijn echter niet beperkt tot de Franse receptie van Claus, maar vormen een terugkerend motief in de buitenlandse receptie van de Vlaamse en Belgische literatuur (zie o.a. Brems, Vanasten & Boulogne, 2015). Dit soort 'hetero-images', die dus in de Franse doelcultuur leven over de Vlaamse broncultuur, kunnen mede een bepalende factor vormen in de selectiecriteria van de doelcultuur bij het bepalen van te vertalen werken uit andere bronculturen. (Smeyers, 2018, pp. 111-112)

Vertalers staan niet alleen in dit proces van beeldconstructie, want ze beïnvloeden elkaar en de andere actoren betrokken bij de

publicatie van Nederlandstalige fictie in Italië. Ook Nederlandse en Vlaamse Letterenfonds, twee door de staat gesponsorde organisaties die Nederlandstalige literatuur in het buitenland financieren en promoten (zie McMartin, 2016) spelen een rol in het vertaalbeleid, zoals werd onderzocht door Heilbron en Sapiro (2018). In de afgelopen twee decennia zijn de twee Letterenfonds actief geweest 'in every link in the chain of events that ultimately leads to the publishing of a translation' (Heilbron & Sapiro, 2018, p. 191). Zij selecteren de boeken die ze bij uitgevers willen aanbevelen, evalueren de kwaliteit van een vertaling, subsidiëren de vertaling van Nederlandstalige boeken in andere talen, enzovoort. Het ligt dus voor de hand dat culturele bemiddelingsactiviteiten die worden uitgevoerd door de twee Letterenfonds ook een belangrijke rol spelen bij de selectie, receptie, promotie en co-constructie van culturele beelden van de Lage Landen in Italië.

De onderhavige bijdrage tracht inzichten in de drie fases van het vertaalproces (selectie, promotie en receptie) te combineren met de vraag hoe een bepaald beeld van de Lage Landen (bewust of onbewust) wordt gefilterd en verspreid in Italië. Met het oog hierop is deze bijdrage in drie delen opgesplitst:

- 1 **Selectie.** In het eerste deel wordt geanalyseerd hoe en waarom bepaalde Nederlandstalige boeken voor een Italiaans vertaling worden geselecteerd en of bepaalde beelden over de Lage Landen hierbij een rol spelen;
- 2 **Receptie.** In dit deel wordt de rol bestudeerd van vertalers bij de ontvangst van in de doelcultuur vertaalde romans en wordt informatie aangekondigd over de receptie van Nederlandse literatuur in vertaling. Ook wordt commentaar geleverd op de manier waarop de vertalers denken dat Nederlandstalige fictie in Italië wordt gepromoot;
- 3 **Sturing van het beeldvormingsproces.** Dit deel richt zich op de manier waarop beelden van de Lage Landen worden gefilterd tijdens de selectie- en de promotiefases.

3 De interviews¹

Uit gegevens van de online database van het Nederlands Letterenfonds blijkt dat er in de laatste vijftien jaar in Italië een groeiende belangstelling is voor Nederlandstalige literatuur: van 2000 tot 2019 zijn er 200 Nederlandstalige romans in Italië verschenen (exclusief herdrukken).² Deze belangstelling is in het begin van de jaren negentig opgekomen (Van Leeuwen, 1993), mede dankzij de boekenbeurzen van Turijn (1991) en Frankfurt (1993), waar

Nederland en Vlaanderen voor het eerst eregast waren. Van Leeuwen beschouwt de jaren negentig als een keerpunt in de literaire transfer tussen de Lage Landen en Italië, waardoor uitgevers meer moed hebben ‘om eens te beginnen met “moeilijke titels”, meer tijd voor het bewerken van pers en publiek, houden hun boeken langer in omloop en zijn uiteindelijk ook tevreden met kleinere oplagen en winstmarges’ (idem, p. 783).

Wat de onderhavige bijdrage betreft, alleen die uitgeverijen die tussen 2000 en 2019 minstens tien boeken hebben uitgegeven zijn geselecteerd voor de interviews. Dit zijn middelgrote, onafhankelijke uitgeverijen die zowel fictie als non-fictie uitgeven. Eén van hen, *Iperborea*, is gespecialiseerd in Noord-Europese literatuur.

Twaalf Italiaanse vertalers werden gecontacteerd voor interviews, maar slechts negen van hen waren beschikbaar. De interviews – met een totale duur van ongeveer 14 uur – bestonden uit 35 vragen. Ze waren als volgt onderverdeeld: 1) vijf vragen over persoonlijke informatie; 2) tien vragen over de rol van de vertaler bij de selectie van Nederlandstalige fictie voor een Italiaans doelpubliek; 3) tien over de receptie van Nederlandstalige fictie in Italië; 4) tien over het beeld van de Nederlandstalige fictie (en van de Lage Landen in het algemeen) dat vertalers verspreiden en/of waarvan ze denken dat het in Italië circuleert. Eén van de geïnterviewde vertalers heeft als manager buitenlandse rechten gewerkt bij een bekende Nederlandse uitgeverij; sommige antwoorden van deze personen waren dan ook beïnvloed door eigen ervaring op dat gebied. Dit onderstreept andermaal de veelzijdige rol van vertalers.

3.1 De selectiefase

Deze subparagraaf richt zich op de rol die vertalers spelen bij de selectie van te vertalen Nederlandstalige fictie naar het Italiaans. De interviews wezen erop dat er in het algemeen twee manieren zijn waarop een Nederlandstalige roman de Italiaanse boekenwinkels bereikt. De initiatiefnemers van het vertaalproces zijn ofwel de Italiaanse uitgevers ofwel de vertalers. Als de initiatiefnemer de Italiaanse uitgeverij is, dan kan dat op verschillende manieren gestalte krijgen. Ze komen in contact met de Letterenfondsen, die dan een eerste selectie maken van titels die naar hun mening interessant kunnen zijn voor redacteurs. Als alternatief ontmoeten Italiaanse uitgevers hun Nederlandse en/of Vlaamse tegenhangers of de vertegenwoordigers van de twee Letterenfondsen op boekenbeurzen of andere evenementen. Nog een mogelijk scenario is dat de Letterenfondsen contact opnemen met de Italiaanse uitgeverijen die reeds Nederlandstalige fictie hebben gepubliceerd – of die interesse in sommige auteurs hebben

getoond – en hun vervolgens de catalogus *Ten Books from Holland* toesturen, welke een selectie van literaire werken op basis van genre bevat (fictie, non-fictie, kinderliteratuur enz.). Zoals een medewerker van Literatuur Vlaanderen aangeeft:

We zien uitgeverijen op internationale beurzen en we praten met hen over mogelijke interessante titels die ze hebben gekozen. Als er een uitgeverij is die zeer specifieke boeken vertaalt (bijvoorbeeld klassiekers), daar gaan we dan zeker geen thrillers voorstellen. Zeker ook voor fictie proberen we ervoor te zorgen dat we een breed aanbod hebben, dat wij niet enkel postmoderne romans hebben of zeer commerciële romans hebben.

De Letterenfonds hebben al een duidelijk zicht op de voorkeuren en de catalogi van Italiaanse uitgevers en bevelen hun dus een aantal boeken aan, maar Italiaanse redacteurs kunnen uiteraard niet alleen op basis van deze suggesties beslissen om een roman te publiceren. Tenzij de roman al vertaald is in een taal die de Italiaanse redacteur kent, vraagt hij/zij aan de vertalers om enkele van de door de Letterenfonds aanbevolen romans te lezen.

Daarna kunnen de volgende scenario's zich ontvouwen. Ofwel de vertalers hebben al een (of meer) van die boeken gelezen en zeggen ze welke romans hun het meest aanspreken, ofwel ze lezen de boeken die door de uitgever zijn geselecteerd en kiezen er twee of drie die hun aandacht trekken. Benadrukt moet worden dat subjectiviteit een belangrijke factor is in deze keuzes, omdat er vooral objectieve en subjectieve factoren zijn – een beroemde auteur, het onderwerp van de roman, de omslagen, de recensies, de meningen van andere vertalers – die ook van invloed zijn op de uiteindelijke beslissing van de Italiaanse uitgeverij. Zoals een vertaler beweert: 'De Letterenfonds selecteren die boeken op basis van hun literaire kwaliteit, maar uiteindelijk zijn ze ook mensen en ze worden ook door persoonlijke meningen beïnvloed'.

Een andere vertaler merkte het volgende op: 'Soms ken ik de auteur en ben ik nieuwsgierig om zijn/haar nieuwe roman te lezen, soms spreekt het omslag me aan, soms stel ik alternatieve boeken voor op basis van het onderwerp en het genre. Ik zeg dan tegen de redacteur: "Ik vond deze roman niet geweldig, maar ik ken wel een goede over hetzelfde onderwerp"'. Italiaanse uitgevers zijn het er ook over eens dat de selectie van een boek geen exacte wetenschap is ('als er een formule zou bestaan die verklaart waarom een boek succesvoller dan een andere is, zouden we allemaal bestsellers publiceren'), omdat alle actoren die aan dit proces deelnemen

hun eigen interesses en doelen hebben ('als ik alleen aan verkoopsucces zou moeten denken, zou ik bijna nooit een Nederlandse of Vlaamse auteur publiceren').

Interessant is dat vier vertalers verklaarden dat de acquirerende redacteuren vaak contact met hen opnamen, twee antwoordden dat zij altijd de initiatiefnemers van het vertaalproces zijn geweest en drie verklaarden dat deze verhouding *fifty-fifty* is:

In de beginjaren was ik nooit degene die de te vertalen romans mocht kiezen. Ik werd benaderd door Italiaanse uitgevers of door de Letterenfonds die me in contact brachten met een of andere uitgever. In de beginjaren ken je deze wereld niet, je hebt geen zekere reputatie en je hebt niet eens de persoonlijkheid om zelf een voorstel te doen. Maar de laatste jaren benader ik zelf de Italiaanse uitgever en stel ik een boek voor dat ik mooi vond of dat interessant leek.

Een andere vertaler wees erop dat tot enkele jaren geleden door sommige Italiaanse uitgeverijen 'interne lezers' voor de minder besproken talen werden aangenomen, die de romans lasen en een schriftelijke beoordeling opstelden waarin ze de sterke en zwakke punten illustreerden: 'Ik begon mijn carrière als lezer voor uitgever X. Dit leeswerk was belangrijk om nieuwe auteurs te ontdekken, want voor de meer beroemde auteurs was het niet langer nodig om de kwaliteit van hun werken te evalueren'.

Als de vertaler de initiator van het selectieproces is, leest hij/zij meestal de roman in het Nederlands en neemt dan contact op met de uitgever(s) die naar zijn/haar mening interesse in de roman kan/kunnen hebben. De vertaler schrijft altijd een leesrapport van het boek en levert er, naar eigen goeddunken, ook een vertaling van een paar pagina's bij. In zo'n rapport wordt niet alleen een algemene evaluatie van de literaire kwaliteit gegeven, maar ook worden commerciële overwegingen en suggesties voor mogelijke marketingstrategieën aangereikt:

Ik illustreer altijd de sterke kanten van het boek en leg uit waarom de roman geschikt is voor de Italiaanse markt. Mijn rapport laat het belang van de vertaler zien, omdat hij een vertrouwd persoon moet zijn. Zoals ik zei, naast het werk van de vertaling zelf blijf je vertrouwensrelaties creëren.

Natuurlijk zijn er ook andere aspecten waarmee redacteuren rekening houden voordat ze de rechten kopen: of het boek prijzen heeft gewonnen, of de rechten al elders zijn gekocht, of het boek in andere landen succes heeft

gehad. Desalniettemin zijn vertalers zich zeer bewust van het feit dat hun feedback erg belangrijk is bij deze keuze. Zoals een vertaler zei:

Ik heb een lange tijd met uitgever X gewerkt en een keer vroeg de redacteur me om een boek van Jan Siebelink – een prachtig boek – te vertalen, maar het onderwerp was ontoegankelijk. Italianen hebben daar geen idee van. Ik zei tegen die editor: laat dat maar zitten. Stel je voor, een Italiaan die een boek over dat onderwerp leest. Zo'n boek functioneert niet op de Italiaanse markt. Het is zeker een roman met onbetwiste literaire kwaliteiten, maar dat spreekt de Italianen niet aan.

In veel gevallen luistert de redacteur naar het advies van de vertaler ('Ik vertrouw de mening van X erg, dus als deze vertaler zegt dat het boek in Italië nooit zou functioneren, geloof ik die persoon'). Maar het kan ook zijn dat hij/zij besluit het boek toch te publiceren ('Ik weet dat de vertaler het niet goed vond, maar ik dacht dat die roman perfect in onze catalogus zou passen, dus ik kocht de rechten').

Uit deze interviewfragmenten blijkt dat de vertrouwensrelatie tussen de uitgever en de vertaler een fundamenteel element is in het selectieproces, omdat de redacteur bijna volledig afhankelijk is van de mening van de vertaler. Er dient echter op te worden gewezen dat enkele uitgevers de afgelopen jaren hun contacten met de Letterenfonds, die zeer belangrijke spelers zijn in dit netwerk, verder hebben versterkt. De Italiaanse uitgevers die Nederlandstalige fictie publiceren zijn ook meer vertrouwd geraakt met een aantal schrijvers en besluiten dan om romans te vertalen zonder naar de mening van de vertaler te vragen:

Het gebeurt heel zelden, maar als je eenmaal bepaalde auteurs kent, wordt het nemen van beslissingen over wat te vertalen veel gemakkelijker. Toen begin jaren negentig de oprichter van deze uitgever Nederlandse fictie begon te vertalen, speelden twee Italiaanse vertalers een overheersende rol in de selectie van de te vertalen werken, omdat er niemand anders was die raad kon geven.

Een ander belangrijk aspect in de beschouwing over de vertaling van Nederlandstalige fictie in Italië is dat de Nederlandse en Vlaamse Letterenfonds vertalingen subsidiëren tot 70% van de vertaalkosten, op voorwaarde dat het boek wordt vertaald door één van de vertalers die door deze instellingen goedgekeurd is. Zoals een vertaler opmerkt: 'Nederlandstalige fictie behoort tot een nichemarkt in Italië en wordt

uitgegeven door kleinere uitgeverijen, die deze boeken niet zouden kunnen vertalen als deze financiële ondersteuning niet bestond'.

Het beleid van de Letterenfonds heeft zijn vruchten afgeworpen, wat blijkt uit het feit dat het aantal vertalingen de afgelopen tien jaar exponentieel is toegenomen (303 boeken zijn gepubliceerd in alle genres en 57 zijn in voorbereiding).³ Dit heeft ook bijgedragen aan het succes van bepaalde schrijvers, zoals Kader Abdolah, Jan Brokken en Cees Nooteboom, die in Italië aanzienlijke bekendheid hebben verworven. De interesse in Nederlandstalige fictie is ook zichtbaar in de manier waarop Nederlandstalige werken door critici worden ontvangen. Daarom is het belangrijk om de rol van vertalers bij de receptie van deze literatuur in Italië te analyseren.

3.2 De promotie en receptie van Nederlandstalige fictie in Italië

Deze subparagraaf zal de nadruk leggen op de manier waarop Nederlandstalige fictie wordt gepromoot en ontvangen in Italië. Alle geïnterviewde vertalers verklaarden dat ze actief deelnemen aan de promotie van de werken die ze vertalen: 'Soms merk ik dat delen van mijn leesrapporten op het omslag van de romans worden geplaatst. Ik werd ook eens gevraagd om de zogenaamde 'black box van de vertaler' te laten zien, door aan het einde van het boek sommige vertaalkeuzen te rechtvaardigen'. Een andere vertaler zei: 'Ik schrijf recensies, voorwoorden, nawoorden. Soms schrijf ik verslagen over boeken die voor mij interessant zijn. Ik probeer bijvoorbeeld Erwin Mortier al vele jaren te promoten, maar dat is mijn persoonlijk initiatief en ik ben daar nog niet in geslaagd'.

Terwijl sommige vertalers op eigen initiatief boekbeoordelingen schrijven, zijn anderen gebonden aan het contract met de uitgever: 'Ik schrijf recensies, achteromslagen, enz. Sommige contracten vermelden een actieve promotie van de vertaler'. Andere vertalers worden benaderd door krantenredacties om artikelen over Nederlandstalige literatuur te schrijven: 'Ik heb een overzichtspagina over Nederlandstalige literatuur in krant X geschreven. De redacteuren vroegen me om een artikel over de Frankfurter Buchmesse te schrijven. Ik was bang dat ze sommige delen zouden weglaten, maar uiteindelijk publiceerden ze het integraal'. Bijna alle vertalers vergezellen de auteurs op de verschillende promotiereizen of worden door de uitgeverijen uitgenodigd voor evenementen over literaire vertalingen: 'Afgelopen jaar namen we deel aan het evenement 'Translation Slam', waar vertalers hun strategieën bespreken en uitleggen waarom ze bepaalde passages op een bepaalde manier hebben vertaald'. Degenen die ook als universitair docent werkzaam zijn, organiseren literaire cafés, academische

congressen en rondetafels waar Nederlandstalige schrijvers worden uitgenodigd ('Ik heb samen met uitgever X een rondetafel over Nederlandse hedendaagse schrijvers georganiseerd').

Daarentegen hebben de Letterenfondsden verklaard dat ze de marketing liever aan de lokale uitgevers overlaten:

We hebben niet echt marketingstrategieën. Wij verkopen niet echt, wij bemiddelen en daarom denk ik dat het eerder een vraag is voor een Nederlandse uitgever die echt verkoopt. Wij bemiddelen, wij adviseren, we zijn een onafhankelijk instelling, maar het verkopen van de boeken doen wij niet. Ons advies wordt heel erg op prijs gesteld omdat we onafhankelijk zijn, maar het echte verkopen doet de uitgever natuurlijk.

Verder hebben vertalers hun mening gegeven over de promotiestrategieën van sommige uitgevers. Zij zouden graag zien dat bepaalde romans meer zichtbaarheid krijgen, hoewel zij zich ervan bewust zijn dat dit erg moeilijk is op een boekenmarkt waar de Engelstalige literatuur overheerst. Zoals een vertaler beweert: 'Ik zie dat er een enorm boekenaanbod is. Als men een boekhandel binnengaat, is er een zee van boeken waaruit men kan kiezen. Het is dus duidelijk dat Engelse of Amerikaanse boeken het leeuwendeel binnenslepen'. Zelfs ondanks de slechte promotie is het boek soms succesvol dankzij mond-tot-mondreclame: '*Muidhond* deed het goed. Dat verbaasde me, omdat het in juli uitkwam bijna zonder enige promotie en met weinig recensies in de belangrijkste kranten. Maar het is een boek dat mond-tot-mondreclame heeft gehad en uiteindelijk zijn er tamelijk veel exemplaren verkocht'.

Verkeerde marketingstrategieën hebben er af en toe voor gezorgd dat Nederlandse auteurs die zeer beroemd zijn in andere Europese landen geen succes hadden in Italië.

Grunberg, een getalenteerd schrijver, heeft wisselend succes in Italië gehad, en dit is een typisch voorbeeld van wat ontoereikende marketingstrategieën kunnen doen. Een 'blauwe maandag' is een ongelukkige dag, maar in Italië heeft de blauwe kleur een positieve connotatie. Denk aan het beroemde lied *Volare nel blu dipinto di blu*. Misschien was het vertalen van de titel als 'treurige dag' in het Italiaans logischer geweest, maar als een Italiaan een boek met de titel *Lunedì Blu* koopt, denkend dat het een gelukkig verhaal gaat zijn – wat absoluut niet het geval is – kan hij echt in verwarring raken.

Het feit dat Italiaanse recensenten en literaire critici geen experts in Nederlandstalige literatuur zijn is een van de factoren die de slechte receptie van sommige auteurs kan verklaren. Zoals een vertaler beweert:

Sommige journalisten zijn geïnteresseerd in Nederlandstalige literatuur, maar niet iedereen die recensies schrijft, zijn daar echte experts van. Verschillende journalisten hebben veel artikelen geschreven over Nederlandse literatuur en schrijvers geïnterviewd over hun promotietours, maar hun gebrek aan kennis van deze literaire wereld manifesteert zich in hun beoordelingen.

De reden hiervoor is waarschijnlijk dat er in de loop der jaren weinig klassiekers van Nederlandstalige fictie in het Italiaans zijn vertaald. Ook zijn sommige tot de canon behorende auteurs zoals Harry Mulisch en Vestdijk wel in de loop der jaren vertaald, maar ze hebben weinig commercieel succes gekregen:

Er zijn weinig journalisten die bekend zijn met de Nederlandse literatuur. We betalen de prijs voor het feit dat er in het verleden maar weinig Nederlandstalige boeken in het Italiaans werden vertaald, in tegenstelling tot Duitsland, Frankrijk en zelfs een aantal Oost-Europese landen. Auteurs als Gerard Reve en W.F. Hermans zouden zeer belangrijke namen moeten zijn, niet alleen in de Nederlandse literatuurgeschiedenis, maar ook in de geschiedenis van de Europese literatuur. Maar niemand kent ze in Italië. Als ze in het verleden waren vertaald, zouden hedendaagse literaire critici vaker naar hun romans verwijzen.

Niettemin verklaarden alle geïnterviewden dat er inderdaad een groeiende belangstelling is voor Nederlandstalige fictie in Italië. De Letterenfondsen zijn vrij tevreden met dit succes, en zeggen dat het 'veel hoger is dan in andere Zuid-Europese landen'. Deze trend wordt ook bevestigd door een vertaler:

Ik heb ook goed nieuws. Er zijn Italiaanse literaire critici en recensenten die de Nederlandse en Vlaamse literatuur volgen, omdat vaak dezelfde namen onder de recensies staan. Bijvoorbeeld: Gabriele Pedullà heeft dikwijls de Nederlandse en Vlaamse literatuur gerecenseerd. Op *Tuttolibri* heb ik de afgelopen maanden minimaal zeven tot acht recensies over Jan Brokken en Frank Westerman gezien. Ja, het is nog steeds een nicheliteratuur, maar op de literaire pagina van een belangrijke krant zoals *La Stampa* zie je elke twee tot

drie weken recensies van Nederlandse en Vlaamse boeken. Dat betekent dat er een interesse is voor die literatuur die niet langer sporadisch is.

Het is geen toeval dat de Italiaanse uitgever *Iperborea*, gespecialiseerd in Scandinavische literatuur, een nieuwe reeks literaire reisgidsen heeft gelanceerd met als titel *The Passenger*. In september 2018 was een deel van die reeks aan Nederland gewijd (*The Passenger – Olanda*). Het doel was niet alleen om essays over Nederland van vooraanstaande journalisten te verzamelen, maar ook om een niet-stereotiep beeld van Nederland te promoten. Zoals een van de redacteurs van *Iperborea* opmerkte: '[...] Een andere reden waarom we voor dit land hebben gekozen, was dat we enkele stereotiepen over de Lage Landen wilden ontkrachten. We wilden dus een genuanceerder beeld van Nederland geven'. In het licht van deze opmerkingen wordt het nog duidelijker dat marketingstrategieën – en bijgevolg het sturen van de receptie van Nederlandstalige fictie in Italië – nauw verbonden zijn met de creatie van culturele beelden van de Lage Landen.

3.3 De sturing van het beeldvormingsproces van Nederlandstalige fictie in Italië

In deze subparagraaf zal geanalyseerd worden hoe culturele beelden van de Lage Landen in Italië worden gecreëerd en verspreid dankzij de rol van vertalers in de selectie- en receptieprocessen. De vragen die in dit deel van het onderzoek zullen worden beantwoord, zijn: welk beeld van de Nederlanden en hun literatuur bestaat er in Italië? Welk beeld komt naar voren uit de romans die geselecteerd en gepromoot zijn op de Italiaanse markt? Proberen de actoren bepaalde beelden van de Lage Landen en van hun literatuur te selecteren?

In het algemeen waren alle geïnterviewde vertalers het erover eens dat het beeld van de Lage Landen in Italië erg stereotiep is:

Ik denk dat Italianen Nederland associëren met een reeks min of meer culturele symbolen (Van Gogh, tulpen, klompen, kaas, drugs...). België wordt nergens mee geassocieerd. Sommigen zeggen 'Europese Unie', sommigen zeggen 'chocolade, bier', maar er is geen duidelijk beeld. Als je een Italiaan vraagt 'wat komt er in je op als je aan België denkt?', dan is het antwoord 'helemaal niets'. Om nog maar niet te spreken over wat Vlaanderen is en waar het ligt. Afgezien van een bepaalde elite die de Vlaamse schilders kent, weet de gemiddelde Italiaan er niets van. Als iemand me zegt 'Ah, Flanders, Rubens!', feliciteer ik hem.

Andere vertalers zijn ook vast overtuigd van het ontbreken van een beeld van de Lage Landen in Italië, en van België in het bijzonder:

Er is geen beeld van de Lage Landen. Wie weet in Italië dat Nooteboom een Nederlander is? Wie weet in Italië dat Nederlands en Vlaams dezelfde taal zijn? Weinig mensen. Er is geen mentaal beeld van dit deel van Europa. Het enige wat Italianen misschien weten is de Italiaanse migratie naar België, de tragedie van Marcinelle. Ik zie dat geen specifiek beeld uit deze boeken naar voren komt, althans niet uit de boeken die ik heb vertaald.

Een andere vertaler beweert dat het beeld van de Lage Landen (en vooral van Nederland) in Italië vrijwel uitsluitend overeenkomt met het beeld dat toeristen hebben: 'Ik denk dat dit beeld in Italië erg oppervlakkig is omdat het een toeristisch beeld is, en het toerisme in Nederland is voornamelijk... hoe kan ik het zeggen... fun-related'.

Veel vertalers stellen zelfs dat de onbekendheid met deze cultuur komt door het gebrek aan een consequent redactioneel beleid:

Sommige Nederlandstalige werken zijn op een willekeurige manier gepubliceerd, en daardoor hadden ze zelfs geen kritische massa. Als dezelfde auteur wordt gepubliceerd door verschillende uitgevers, is het moeilijk voor Italiaanse lezers om een precies idee van deze literatuur te hebben. Literatuur is een belangrijk instrument voor het beeldvormingsproces, zij vormen de keerzijden van dezelfde medaille; als men niets over de vooraanstaande Nederlandstalige auteurs weet, hoe kan men een duidelijk beeld van deze cultuur hebben?

Door dit verwarde beeld van de Lage Landen weet het Italiaanse publiek niet wat het kan verwachten van de Nederlandstalige fictie:

Dus, daar waar de literaire productie van andere perifere taalgebieden geassocieerd wordt met bepaalde grote namen of genres (denk maar aan de Scandinavische thrillers), worden Nederlandstalige schrijvers en boeken individueel beschouwd en niet binnen een traditie geplaatst of met een bepaald genre geïdentificeerd. Een nadeel daarvan is dat de Nederlandse schrijvers in Italië met een zekere terughoudendheid kunnen worden bejegend, omdat ze niet kunnen voortbouwen op een geconsolideerde positie binnen de markt.

Deze opmerking toont de circulariteit van de selectie-, receptie- en beeldvormingsprocessen. Het beeld van een land (of het gebrek daaraan) kan het selectieproces negatief beïnvloeden: als redacteurs niet weten wat zij

kunnen verwachten van een boek van een Nederlandstalige auteur – omdat zij geen beeld van deze literatuur hebben – is het zeer waarschijnlijk dat zij een schrijver van een literaire cultuur zullen kiezen die hen beter bekend is.

Vertalers zijn zich zeer bewust van dit probleem en sommigen besluiten romans aan te bevelen met thema's die de Italiaanse lezers beter kennen ('Ik kies voor romans die bekende thema's bevatten. Bepaalde Nederlandse of Vlaamse thema's zouden interessant kunnen zijn voor de Italianen, bijvoorbeeld een boek over kunst, de Gouden Eeuw, de Nederlandse en Vlaamse kunstenaars, zoals Margriet de Moors *De schilder en het meisje*'). In dit geval zijn de selectie- en beeldvormingsprocessen met elkaar verweven, omdat de vertalers de romans soms al selecteren op basis van wat zij denken dat het beeld van de Lage Landen in Italië is:

Een paar jaar geleden werd mij gevraagd om de roman van Franca Treur, *Dorsvloer vol confetti*, over een calvinistische gemeenschap in Zeeland, te vertalen. Maar toen dacht ik: 'Kan een Italiaanse lezer die deze realiteit niet kent, deze roman waarderen?' De roman was zeer succesvol in Nederland, omdat die realiteit voor veel Nederlanders herkenbaar is. De Italianen weten niets van de protestantse gemeenschappen in Nederland, dus ik was er zeker van dat het boek een fiasco zou zijn geweest als ik het had vertaald.

Het onduidelijke beeld van de Lage Landen kan ook worden toegeschreven aan de manier waarop boeken worden gepromoot en ontvangen; het lijkt erop dat culturele kenmerken ofwel worden verward door recensenten ('Als ik een euro zou krijgen elke keer dat ik Italiaanse recensenten de bijvoeglijk naamwoorden 'olandese' en 'flammingo' door elkaar hoor halen, zou ik erg rijk worden') of daar helemaal geen rekening mee wordt gehouden ('Naar mijn mening wordt Nederlandstalige literatuur vergeleken met veel andere Europese literaturen').

Andere vertalers leggen uit waarom naar hun mening Nederlandstalige fictie soms ontoegankelijk kan zijn voor de Italiaanse lezers:

Het grootste probleem met het beeld van de Nederlandstalige literatuur is dat auteurs zeer introspectief zijn. Sommige van hen schrijven stilistische oefeningen in plaats van romans. De mediterrane boekenmarkt snakt naar verhalen. Soms komen er in Nederlandse romans interessante onderwerpen aan bod, auteurs neigen ernaar zichzelf te onderzoeken, te problematiseren, ze verkennen verhaallijnen die soms tot absurditeit leiden. Anders schrijven ze over sombere familieverhalen. Weinig schrijvers vertellen verhalen waarin je jezelf kunt herkennen, waarmee je jezelf kunt identificeren. Sommige van

de auteurs die verhalen schrijven, zoals Kader Abdolah, kunnen niet worden beschouwd als 'typisch Nederlandse schrijvers'. Hetzelfde geldt voor Abdullah, Benali, Bouazza ... Het verbaast me niet dat dat de meest succesvolle auteurs in Italië zijn. Of kosmopolitische auteurs zoals Nooteboom. Dus hoe minder 'Nederlands', hoe beter voor de Italianen.

Andere vertalers verklaren dat de promotie van een beeld van Nederlandse fictie als een universele, Europese fictie eenvoudiger zou zijn: 'Als een uitgever een boek als een "typisch Nederlandse roman" promoot, maar de Italianen hebben geen flauw idee van wat "typisch Nederlands" is, gebruikt die een verkeerde marketingstrategie'. Anderen geloven wel dat er een manier is om een beeld van de Lage Landen te creëren door te focussen op wat Nederland met Italië verenigt:

De promotie van een literatuur impliceert dat de *stakeholders* iets over die cultuur zouden moeten weten. Als ze daar niets van weten, welke elementen kunnen we dan gebruiken om er dan een beeld van maken? Wat promotie betreft, kunnen we ons baseren op sommige thema's die voor Italianen vertrouwd kunnen zijn. Denk aan de strijd tegen het water, of de overstroming van 1953 waarnaar in veel Nederlandse romans wordt verwezen. Als we denken aan alle overstromingen die zich recentelijk in Italië hebben voorgedaan, kunnen we convergentiepunten vinden die een bepaalde roman interessanter kunnen maken voor de Italianen. Lezers kunnen over de streep worden getrokken als bepaalde situaties een snaar raken.

De interviews hebben aangetoond dat de actoren die betrokken zijn bij het vertaalproces van het Nederlands naar het Italiaans, verschillende opvattingen hebben over welk beeld van de Lage Landen verspreid is (of verspreid zou kunnen worden) in Italië. Sommige vertalers – en tot op zekere hoogte Italiaanse uitgevers – zijn het erover eens dat bepaalde thema's niet geschikt zijn voor de Italiaanse markt. Sommige vertalers geloven dat een van de manieren waarop deze literatuur bekend gemaakt kan worden in Italië de volgende is: 'ten eerste moeten we beginnen met auteurs die over het koloniale verleden, immigratie en familie zaken praten. Dan kunnen we meer introspectieve auteurs beginnen te publiceren'.

De Letterenfondsen verklaarden dat ze de neiging hebben om universele thema's te promoten ('We willen het natuurlijk wel laten zien als er een heel groot nieuw talent is. Je wilt wel een beetje een afspiegeling van wat er gebeurt in Nederland, een representatief beeld als het ware, maar het is niet zo dat wij willen laten zien dat Nederland heel erg zo of heel erg

zo is, dat niet') of boeken selecteren waarbij de Nederlandse en/of Vlaamse culturele kenmerken bijna volledig ontbreken:

Voor ons maakt het niet uit of het Vlaams of Belgisch is. Dat is een heel moeilijke vraag en ik denk dat je als lezer heel vaak in clichés denkt. Als wij denken over een boek dat zich in Japan afspeelt, dan kan ik mij inbeelden dat je als lezer vaak graag hebt dat het beeld dat je hebt ook bevestigd wordt. Maar ik vraag me af of er in Italië een bepaald beeld is van wat er typisch Vlaams is.

Zoals de medewerkers van de Letterenfondsden verklaren, is hun hoofddoel om literaire talenten van de Lage Landen in het buitenland bekend te maken en niet om een specifiek imago van deze regio te bevorderen. Uit de interviews met de Letterenfondsden blijkt wel dat zij zich belangrijke vragen stellen over het beeld van hun literatuur in het buitenland:

Je kunt je soms natuurlijk afvragen of het ook erg is als er een stereotiep beeld bestaat, want wat is nog erger? Als er helemaal geen bestaat. Als mensen helemaal niks weten over je land kan dat soms bijna nog erger zijn. In Frankrijk, bijvoorbeeld, staat Nederlandse literatuur in de boekhandel wel eens gewoon op een plankje bij noordelijke literatuur of bij Duits. Ja, wat is erger: dat mensen een stereotiep idee hebben over jouw literatuur of dat je literatuur niet eens wordt erkend als dat het bestaat? Je kunt er lang over denken wat erger is. Dan zijn er vast mensen die zeggen 'nou dan maar liever wel je eigen plankje met je eigen stereotypen dan dat je bij Duitsland of Scandinavië zit', weet je wel? Er zijn vast voor- en tegenstanders voor beide ideeën.

Italiaanse uitgeverijen hebben ook een duidelijk beeld van Nederlandstalige fictie en ze weten welke beelden van de Lage Landen beter verkopen:

Nederlandse auteurs die in Italië gepubliceerd worden – misschien met uitzondering van Herman Koch – worden geen commerciële successen. Zelfs Grunberg is nooit echt doorgebroken. De non-fictieverhalen doen het goed, die een kosmopolitisch beeld tonen van de Nederlandstalige volken als reizigers, die altijd openstaan voor nieuwe ontdekkingen. Misschien is dit een interessant aspect. Ik heb de indruk dat de meeste protestantse, introspectieve verhalen, de familieverhalen, minder interessant zijn voor de Italianen. Door een mediterraan volk worden die als buitenaards beschouwd. Denk bijvoorbeeld aan Jan Siebelinks roman... wie heeft daarvan gehoord in Italië?

Deze opmerking sluit aan bij de bevindingen van Missinne over de receptie van Nederlandstalige literatuur in Duitsland: ‘Dit beeld van de openheid van beide landen, hun oriëntering op de rest van de wereld en hun internationale geest, hebben de beeldvorming van de Nederlandse literatuur in Duitsland tot vandaag bepaald en het is de laatste vijftientig jaar in tal van zowel Duitse als Nederlandse recensies en commentaren terug te vinden’ (2018, p. 17).

De observaties in dit artikel tonen aan dat verder onderzoek nodig is om het beeldvormingsproces van Nederlandstalige fictie in Italië beter in de verf te zetten. Wat met zekerheid kan worden gesteld is dat vertalers in grote mate bijdragen aan de creatie van een beeld van de Lage Landen in Italië. Uit de interviews blijkt ook dat de processen van selectie, promotie en receptie van een buitenlandse literatuur verweven zijn met de beelden die worden toegeschreven aan een land.

4 Conclusie

Het eerste doel van deze studie was om de rol van de vertalers te laten zien in het proces van selectie, receptie en beeldvorming van de Nederlandstalige broncultuur naar de Italiaanse doelcultuur. Het tweede doel was om de verbanden tussen deze processen aan te tonen en de manier waarop al deze processen elkaar beïnvloeden.

Er werden interviews met negen Italiaanse literaire vertalers afgenomen om licht te werpen op de rollen die ze spelen in alle processen die leiden tot de publicatie van een Nederlandstalig boek in het Italiaans. Uit de resultaten bleek dat vertalers zich bezighouden met aspecten die veel verder gaan dan tekstuele vertaalstrategieën: ze praten met uitgevers om marketingstrategieën uit te denken, bevelen de teksten aan die passender kunnen zijn op de Italiaanse boekenmarkt, werken samen met de medewerkers van de Letterenfonds, organiseren evenementen over literaire vertaling in Italië en vragen zich af welk beeld van de Lage Landen verspreid wordt in Italië en wat ze kunnen doen om Nederlandstalige fictie in Italië te promoten.

Hoewel er vele factoren zijn die vertalers motiveren om een roman aan te bevelen aan een uitgever, beweren sommige van hen dat ze de uitgever meermalen hebben afgeraden om een roman te publiceren omdat ze dachten dat bepaalde boeken niet geschikt waren voor het Italiaanse lezerspubliek. Bovendien werd in het kader van dit onderzoek bevestigd dat vertalers – bewust of onbewust – culturele beelden van Nederlandstalige

fictie in Italië verspreiden. Deze kunnen worden ingekaderd ofwel als vertrouwde representaties van de Lage Landen (de Gouden Eeuw, het landschap, de kunstgeschiedenis) ofwel als beelden van ‘universele literatuur’. De verwijzingen naar de interviews afgenomen met twee medewerkers van de Nederlandse en Vlaamse Letterenfonds en met drie acquirerende redacteurs van Italiaanse uitgevers bevestigen niet alleen de bemiddelingsrol van vertalers, maar ook dat al deze *stakeholders* betrokken bij de selectie, receptie- en beeldvormingsprocessen door verschillende intenties en doelstellingen worden gedreven: die kunnen al dan niet samenvallen met die van de vertalers.

Tot slot tonen de gegevens aan dat vertalers kunnen worden beschouwd als ambassadeurs van de Nederlandstalige fictie in Italië. Ze zijn actief betrokken bij alle fasen die de publicatie en, in sommige gevallen, het succes van een vertaald boek bepalen. Zoals één van de Italiaanse redacteurs opmerkte: ‘Zonder deze vertaler had ik nooit de moed gehad om een Nederlands boek te publiceren. Nu ben ik blij dat ik dat gedaan heb, ze heeft me een nieuwe wereld laten ontdekken, en ik zal haar hiervoor altijd dankbaar zijn’.

Noten

- 1 De interviews met de medewerkers van de Letterenfonds werden in het Nederlands afgenomen. De interviews met Italiaanse vertalers en uitgevers werden in het Italiaans uitgevoerd en zijn door de auteur in het Nederlands vertaald.
- 2 Bron: <https://letterenfonds.secure.force.com/vertalingendatabase/search?type=search> (laatst geraadpleegd op 14 januari 2020).
- 3 Laatst geraadpleegd op de vertalingendatabase van het Nederlands Letterenfonds op 14 januari 2020: <https://letterenfonds.secure.force.com/vertalingendatabase/search?type=search>

Bibliografie

- Brems, E., Vanasten, S. & Boulogne, P. (2015). Van Reetveerdegem naar Trou Duc Les Oyes en Moskou. De helaasheid der dingen als (vertaalde) verfilming. *Webfilter*, 1. Geraadpleegd van <https://www.tijdschrift-filter.nl/webfilter/dossier/verhulst/2015-01/van-reetveerdegem-naar-trou-duc-les-oyes-en-moskou.aspx> op 14 januari 2020.
- Casanova, P. (2002). *The World Republic of Letters*. Cambridge, MT: Harvard University Press.
- Es, N. van & Heilbron, J. (2015). Fiction from the Periphery: How Dutch Writers Enter the Field of English-Language Literature. *Cultural Sociology*, 9 (3), 296-319.
- Even-Zohar, I. (1990). *Polysystem Studies*. Durham, NC: Duke University Press.

- Heilbron, J. & Sapiro, G. (2007). Outline for a sociology of translation. In M. Wolf & A. Fukari (Red.), *Constructing a sociology of translation* (pp. 93-107). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Heilbron, J. & Sapiro, G. (2018). Politics of Translation: How States Shape Cultural Transfers. In D. Roig-Sanz & R. Meylaerts (Red.) *Literary Translation and Cultural Mediators in 'Peripheral' Cultures* (pp. 183-210). London: Palgrave Macmillan.
- Leeuwen, C. van (1993). De toenemende belangstelling voor de Nederlandse literatuur in Italië. *Ons Erfdeel*, 36, 782-784. Geraadpleegd van https://www.dbnl.org/tekst/_ons003199301_01/_ons003199301_01_0217.php op 8 december 2019.
- McMartin, J. (2016). Transnational Pole Coherence and Dutch-to-German Literary Transfer: A Study of Book Translations Published in the Lead-Up to the Guest of Honourship at the 2016 Frankfurt Book Fair. *The Journal of Dutch Literature*, 2, 50-72.
- Meylaerts, R. & Gonne, M. (2014). Transferring the City – Transgressing Borders: Cultural Mediators in Antwerp (1850-1930). *Translation Studies*, 7 (2), 133-151.
- Missinne, L. (2018). Van 1993 tot 2016. Nederlandstalige literatuur in Duitse vertaling tussen de twee Buchmessen. In L. Missinne & J. Grave (Red.), *Tussen twee stoelen, tussen twee vuren. Nederlandse literatuur op weg naar de buitenlandse lezer* (pp. 11-33). Gent: Academia Press.
- Missinne, L. & Grave, J. (2018). Inleiding. Tussen twee stoelen, tussen twee vuren. In L. Missinne & J. Grave (Red.), *Tussen twee stoelen, tussen twee vuren Nederlandse literatuur op weg naar de buitenlandse lezer* (pp. 3-11). Gent: Academia Press.
- Roig-Sanz, D. & Meylaerts, R. (2018). *Literary Translation and Cultural Mediators in "Peripheral" Cultures. Customs Officers or Smugglers?* New York: Palgrave Macmillan.
- Sapiro, G. (2016). How Do Literary Works Cross Borders (or Not)? *Journal of World Literature*, 1 (1), 81-96.
- Smeyers, E. (2018). De totstandkoming van Hugo Claus' werken in het Frans. Verkenning van een bewogen reis. In L. Missinne & J. Grave (Red.), *Tussen twee stoelen, tussen twee vuren Nederlandse literatuur op weg naar de buitenlandse lezer* (pp. 109-129). Gent: Academia Press.

Over de auteur

Paola Gentile heeft een MA in conferentietolken en een doctoraat in Vertaal- en Tolkwetenschap (universiteit van Triëst). Haar proefschrift *The Interpreter's Professional Status. A Sociological Investigation into the Interpreting Profession* onderzocht de zelfperceptie van de status van tolken met een enquête die 1693 reacties wereldwijd ontving. Ze is momenteel postdoctoraal onderzoekster bij KU Leuven en de Universiteit van Trieste met een project over de receptie en het beeld van de Nederlandstalige literatuur vertaald in het Italiaans. Ze is ook *research fellow* aan de Universiteit van Stellenbosch, Zuid-Afrika. Haar onderzoeksinteresses zijn: de sociologie van vertaling, de status van het tolkberoep en de professionalisering van tolken, de sociale rol van tolken, imagologie en receptie van vertaalde literatuur. Zij heeft lezingen gegeven aan verschillende internationale conferenties en heeft aan verschillende projecten deelgenomen, waaronder *The imagological importance of translation policy: The transfer of Estonian*

images through translation, gecoördineerd door Prof. Dr. Luc van Doorslaer. Ze zal ook panel convenor zijn aan de EST 2019 congres met een panel getiteld 'Transnational image-building and reception: linking up translation studies, reception studies and imagology'. Ze werkt als freelance tolk en vertaalster met Engels, Spaans en Nederlands en is lid van *Assointerpreti*, de Italiaanse vereniging van conferentietolken.
E-mail: pgentile@units.it